

Návrh systémových opatrení na podporu plánovaného rozvoja udržateľnej energetiky v regiónoch a podnety pre programovanie EŠIF 2021 – 2027

Priatel'ia Zeme-CEPA
2019

Tento dokument bol vypracovaný v rámci projektu „Od energetickej závislosti k sebestačnosti: tvorba udržateľnej energetickej politiky vo vidieckych regiónoch“ (kód ITMS2014+ 314011Q453). Spolu s ďalšími analýzami, hodnotiacimi, metodickými a koncepčnými dokumentami a návrhmi tvorí podklad pre ucelený návrh podmienok pre etablovanie novej disciplíny vo verejnej politike na Slovensku: udržateľnej energetickej politiky na úrovni okresov.

Priatelia Zeme-CEPA považujú tento dokument za otvorený a privítajú k nemu konštruktívne podnety a pripomienky.

Kontaktná adresa: energia@priateliazeme.sk

2019 Priatelia Zeme-CEPA

Vypracoval: Juraj Zamkovský

Foto: morguefile.com

Grafická úprava: Richard Watzka

Projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

OBSAH

Medzinárodný kontext	2
Situácia na Slovensku	3
Udržateľná regionálna energetická politika ako cesta k splneniu klimatických záväzkov	4
Vertikálna koordinácia udržateľnej regionálnej energetiky na Slovensku	4
Samosprávne kraje	5
Regióny (okresy, resp. SPR)	5
Mestá a obce	6
Návrhy opatrení pre EŠIF 2021 – 2027	8
Návrhy v rámci pripomienkovania návrhu Integrovaného národného energetického a klimatického plánu SR na roky 2021 – 2030	8
Príloha 1: Podpora budovania kapacít pre kvalitné energetické plánovanie na úrovni regiónov (návrh pre EŠIF 2021 – 2027)	9
Príloha 2: Podpora pilotných energetických inovácií s demonstračnými prvkami (návrh pre EŠIF 2021 – 2027)	11
Príloha 3: Podpora rozvoja energetickej úspornej a prírode blízkej sanitačnej infraštruktúry v malých obciach prostredníctvom obecných podnikov (návrh pre EŠIF 2021 – 2027)	14
Príloha 4: Opatrenie na podporu Regionálnej centrá udržateľnej energetiky (návrh podaný ako zásadná pripomienka v rámci medzirezortného pripomienkového konania k návrhu Integrovaného národného energetického klimatického plánu SR na roky 2021 – 2030)	16

MEDZINÁRODNÝ KONTEXT

Rozvrat planetárneho klimatického systému, spôsobeného najmä rastom koncentrácie skleníkových plynov v atmosfére zo spaľovania fosílnych zdrojov energie, sa čoraz citeľnejšie premieta do znižovania potravinovej bezpečnosti, komplikuje dostupnosť vodných zdrojov, spúšťa plošné vymieranie živočíšnych a rastlinných druhov aj kolaps celých ekosystémov. Riešenie dôsledkov jeho synergického spolupôsobenia s ďalšími globálnymi problémami blokuje stále väčší kapitál a ohrozuje medzinárodnú politickú stabilitu (napríklad v súvislosti s očakávanou hromadnou migráciou klimatických utečencov z mnohých významných regiónov, ktoré prestávajú byť obývateľné).

Exponenciálny rast priemernej globálnej teploty akceleruje diskusiu o hranici, po prekročení ktorej dôjde k spusteniu kaskádovitých a už ďalej nezastaviteľných prírodných procesov globálneho rozsahu s dôsledkami nezlúčiteľnými so súčasným modelom fungovania modernej civilizácie, a to bez ohľadu na lokalitu, kultúru a ekonomickú silu regiónov.

Medzinárodné spoločenstvo reagovalo na tieto trendy Parížskou klimatickou dohodou. V nej potvrdilo spoločný záujem udržať nárast globálnej priemernej teploty výrazne pod 2 °C oproti obdobiu pred priemyselnou revolúciou a podniknúť maximum pre zastavenie tohto rastu čo najbližšie hodnote 1,5 °C. Tento cieľ by podľa vedcov zvýšil šancu, že ľudstvo ekonomicky, organizačne a politicky zvládne dôsledky destabilizovanej klímy.

Keďže v praxi ku globálnemu obratu v spotrebe fosílnych zdrojov a teda ani v uhlíkových emisiách stále nedochádza, vedci v stále kratších intervaloch vysielajú naliehavé výzvy politikom, aby bezodkladne mobilizovali všetky dostupné zdroje a kapacity na ich strmú redukciu.

Podľa správy Medzivládneho panelu pre zmenu klímy z októbra 2018 na udržanie šance splniť cieľ stanovený Parížskou dohodou je treba znížiť emisie všetkých skleníkových plynov o 45 % oproti roku 2010 a do roku 2050 dosiahnuť úplnú uhlíkovú neutralitu. Vzhľadom na neustále rastúcu spotrebu fosílnych energetických zdrojov, rast populácie, ekonomickú politiku a vývoj uhlíkových emisií je tento cieľ iba ťažko predstaviteľný. Ak by sa mal naplniť, k zásadnému celosvetovému obratu by muselo dôjsť už v najbližšej dekáde. Každé nové oneskorenie skracuje časový limit, ktorý konzumnej civilizácii na zmenu ostáva a komplikuje situáciu budúcim generáciám.

V porovnaní s najvýznamnejšími geopolitickými hráčmi – USA, Čína, India, Rusko – Európska únia reaguje na zistenia vedy relatívne progresívne, aj keď stále nedostatočne. Do roku 2030 sa EÚ zaviazala znížiť svoje emisie CO₂ o 40 % oproti roku 1990, vyrobiť aspoň 32 % energie z obnoviteľných zdrojov a zvýšiť energetickú efektívnosť o 32,5 %. Po summite v Katoviciach v decembri 2018 začala EÚ pripravovať scenáre na zrýchlenie tempa redukcie jej skleníkových emisií do roku 2030 na vyše 50 % a dosiahnutie uhlíkovej neutrality do roku 2050. Od členských štátov EÚ sa očakáva, že tomu obratom prispôbia svoje národné ciele.

SITUÁCIA NA SLOVENSKU

Slovensko bolo až donedávna považované za klimatického spiatočníka v rámci EÚ. Spolu s ďalšími krajinami s vysokou mierou závislosti od ťažby a spaľovania uhlia (najmä Poľskom a Českom) aktívne vystupovalo proti sprísňovaniu spoločnej klimatickej a energetickej politiky a brzdilo prijímanie razantnejších opatrení záväzných pre členské štáty.

Od roku 2019 sa situácia na Slovensku začala meniť. Slovensko ohlásilo záväzok do roku 2023 odstrániť verejné dotácie do ťažby a spaľovania hnedého uhlia a vyjadrilo podporu záväzku EÚ dosiahnuť do roku 2050 uhlíkovú neutralitu. Návrh nadrezortného strategického dokumentu Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 obsahuje aj prioritu budovania kapacít pre energetické plánovanie a riadenie nízkouhlíkového hospodárstva v regiónoch. Štát tu prvýkrát priznáva, že akokoľvek modernizovaná štátna energetická a klimatická politika môže byť účinná iba vtedy, ak bude mať aktívnu oporu v regiónoch a na miestnej úrovni.

Zatiaľ však žiadna regionálna energetická politika na Slovensku neexistuje. Rozvojové programy a koncepčné samosprávnych krajov dokumenty energetiku ako sektor úplne obchádzajú, prípadne sa redukujú na správu vlastných budov a majetku niektorých verejných inštitúcií. Kraje ani menšie územné celky nemajú pre problematiku energetiky žiadne koordinačné kapacity, nemajú k dispozícii žiadne metodiky a plánovacie postupy ani technickú podporu a ich správanie v tejto oblasti je živelné. To im bráni naplno využiť často významný ekonomický, ale aj environmentálny a sociálny potenciál, ktorý energetika nepochybne predstavuje. Energetika je v súčasnej situácii významnou bariérou regionálneho rozvoja.

Preto je iba prirodzené, že tlak štátu, ktorý musí plošne transponovať opatrenia na znižovanie uhlíkových emisií dohodnuté v Bruseli, naráža na nižších úrovniach na nepochopenie a vyvoláva odpor. Nové povinnosti, sprísňujúce sa podmienky a rôzne obmedzenia prijímané na centrálnej úrovni sú na nepripravených nižších úrovniach bez akýchkoľvek kapacít vnímané ako administratívne a byrokratické prekážky.

UDRŽATEĽNÁ REGIONÁLNA ENERGETICKÁ POLITIKA AKO CESTA K SPLNENIU KLIMATICKÝCH ZÁVÄZKOV

Mnohé regióny s vyspelou energetickou politikou presvedčivo dokazujú, že udržateľná – koordinovaná, sebestačná, nízkouhlíková, environmentálne šetrná, decentralizovaná, a tým aj nezávislá – energetika nemusí byť bariérou, ale naopak účinným motorom miestnej ekonomiky a rozvoja. Nielen tým, že bráni úniku vzácneho kapitálu (peňazí) z regiónov, ale aj tvorbou miestnych pracovných miest a citlivou reguláciou využívania obnoviteľných zdrojov s cieľom rešpektovať limity okolitého prostredia.

Udržateľná energetika však nevznikne spontánne a bez personálnych, finančných a technických kapacít. Je to beh na veľmi dlhé trate a vyžaduje si kvalitné plánovanie, prácu s údajmi, kvalifikovaný personál, politickú podporu a peniaze. Od kvality energetickej politiky a plánovacích a implementačných kapacít regiónu bezprostredne závisí aj úroveň dosiahnutej miery jeho energetickej sebestačnosti, a tým aj ekonomickej stability.

Okrem stabilizácie lokálnej ekonomiky však koordinovaná regionálna energetická politika automaticky zabezpečuje aj plnenie národných a medzinárodných klimatických a energetických záväzkov štátu. Vznik a etablovanie modernej regionálnej energetickej politiky a jej kapacitné zabezpečenie je preto neoddiskutovateľným verejným záujmom, ktorého napĺňanie by mal štát primerane a systematicky podporovať.

VERTIKÁLNA KOORDINÁCIA UDRŽATEĽNEJ ENERGETIKY NA SLOVENSKU

V súčasnosti neexistuje subjekt, ktorý by v regiónoch Slovenska realizoval štátnu energetickú politiku. Na úrovni samosprávnych krajov, okresov, miest ani obcí pre oblasť energetiky neexistujú kapacity, kompetencie, technické vybavenie ani finančné krytie pre oblasť energetiky (s výnimkou novovznikajúcich centier udržateľnej energetiky v troch okresoch¹). Neexistuje ani žiadna ucelená regionálna ani lokálna energetická politika.

Preto by bolo naivné očakávať, že doterajšia pozícia Slovenska v rámci EÚ v oblasti klimatickej a energetickej politiky sa zmení iba tým, že vrcholní štátni predstavitelia začnú deklarovať záujem o podporu ambicióznejšej politiky EÚ. Reálna a dlhodobá zmena môžu priniesť a udržať iba dostatočné a stabilné plánovacie a implementačné kapacity na nižších úrovniach.

1 Centrá udržateľnej energetiky (CUE) vznikli po roku 2016 v troch najmenej rozvinutých okresoch (Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava) ako koordinačné štruktúry, ktorých poslaním je zvyšovať energetickú sebestačnosť. Na svoj štart CUE získali obmedzenú podporu z regionálneho príspevku v rámci realizácie akčných plánov. V tejto fáze pripravili projekty na 18-mesačnú prípravu nízkouhlíkových stratégií, ktorú v súčasnosti financuje OP Kvalita životného prostredia. Po ich schválení budú CUE poskytovať samosprávam podporu pri ich implementácii. Externú odbornú, organizačnú a metodickú podporu pre CUE poskytuje o.z. Priatelia Zeme-CEPA z vlastných a doplnkových zdrojov.

Samosprávne kraje

Úlohou samosprávnych krajov by malo byť vytváranie podmienok pre budovanie a posilňovanie plánovacích a implementačných kapacít na nižších úrovniach na svojom území (okresy, resp. strategicko-plánovacie regióny v súlade s Víziou a stratégiou rozvoja Slovenska do roku 2030 – SPR²) a koordinovať súčinnosť medzi nimi. Samosprávne kraje by mali formulovať rámcové priority a parametre rozvoja udržateľnej energetiky na svojom území (a začleniť ich do koncepčných rozvojových dokumentov kraja) s cieľom:

- Zvyšovať mieru energetickej sebestačnosti na báze znižovania energetickej potreby, zvyšovania efektívnosti a decentralizovanej produkcie energie obnoviteľných zdrojov.
- Znižovať únik kapitálu v dôsledku dovozu palív, energie a vývozu prírodných zdrojov.
- Posilňovať komunitnú (regiónálnu, miestnu) kontrolu nad energetikou.
- Dôsledne rešpektovať prirodzené limity prostredia a stanoviť a dodržiavať kritériá udržateľnosti energetickeho využívania prírodných a energetických zdrojov.

Energetické oddelenia samosprávnych krajov nemusia byť veľké a mali by mať spočiatku dve základné funkcie:

- Vytvárať priaznivé podmienky pre budovanie plánovacích a implementačných kapacít pre udržateľnú energetiku na úrovni okresov/SPR (CUE) a koordinovať ich činnosť. Na tento účel treba v rámci EŠIF v pôsobnosti samosprávnych krajov v budúcom období vytvoriť samostatné opatrenia.
- Moderný energetický manažment majetku samosprávnych krajov.

Samosprávne kraje by mali postupne vytvárať praktický energetický informačný systém založený na syntéze informačných zdrojov z úrovne SPR (CUE) a kompatibilný s pripravovaným integrovaným informačným a monitorovacím systémom štátu v správe Slovenskej inovačnej a energetickej agentúry. Takýto systém by mal umožniť monitorovanie, hodnotenie a porovnávanie energetickej, emisnej a ekonomickej hospodárnosti, náročnosti a návratnosti v rámci jednotlivých sektorov (budov, prevádzok, dopravy atď.) a subsektorov (napr. administratívnych budov, bytových domov, škôl, nemocníc atď.).

Energetické oddelenia samostatných krajov by mali prispieť aj k zásadnému posilneniu rozsahu a kvality vzdelávania o súvislostiach zmeny klímy a udržateľnej energetike a doprave na stredných školách v kompetencii VÚC s cieľom výrazne zvýšiť úroveň energetickej gramotnosti a uvedomelosti ich absolventov (súčasný stav je žalostný).

Regióny (okresy, resp. SPR)

Optimálnou veľkosťou pre implementáciu systematickej regionálnej energetickej politiky je okres, resp. SPR. Na tejto úrovni by mali vzniknúť plánovacie a implementačné agentúry pre rozvoj udržateľnej energetiky. Pre terminologickú prehľadnosť a vzhľadom na pilotné iniciatívy, ktoré sa začínajú realizovať v troch okresoch, budeme v ďalšom texte takéto nové koordinačné štruktúry v označovať ako regionálne centrá udržateľnej energetiky (CUE¹).

Úlohy CUE by mali zahŕňať:

- Podrobné vstupné zmapovanie súčasnej situácie v danom SPR (energetická potreba a spotreba v základných sledovaných sektoroch³, stanovenie potenciálu energetických úspor, výpočet potenciálu obnovi-

2 Strategicko-plánovací región označuje prirodzený región definovaný v spoločnom programe hospodárskeho a sociálneho rozvoja skupiny spolupracujúcich samospráv miest a obcí (veľkosťou väčší ako súčasný okres). Tento pojem uvádza návrh Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030.

3 Bližšie informácie: Existujúce informačné zdroje a systémy využiteľné pri koordinácii regionálnej energetiky. Priatelia Zeme-CEPA, 2019.

teľných zdrojov energie pri dodržaní kritérií ich udržateľného využívania) a vypracovanie nízkouhlíkových stratégií a ich pravidelná aktualizácia.⁴

- Etablovanie nových postupov a metodík v rámci regionálneho energetického plánovania.
- Vytvorenie a prevádzkovanie regionálneho energetického informačného systému, jeho previazanie s pripravovaným integrovaným informačným a monitorovacím systémom SIEA.
- Podpora implementácie nízkouhlíkových stratégií: podpora prípravy prioritných zámerov stanovených v nízkouhlíkových stratégiách, mapovanie a harmonizácia zámerov a projektov v rámci okresu.
- Poradenstvo a služby samosprávam: podnety pre optimalizáciu spotreby, taríf, procesov a postupov, atď.
- Podpora vzdelávania a osvety v rámci SPR.
- Prenos príkladov dobrej praxe a skúseností do lokálnej energetiky.
- Vytváranie partnerstiev v rámci aj mimo SPR, sieťovanie CUE.
- Budovanie vlastných odborných, technických, informačných a ďalších kapacít.

Mestá a obce

Mestá a obce by mali postupne budovať kvalitný vlastný energetický manažment a riadiť sa prioritami a stratégiou schválenými v nízkouhlíkových strategiách daného SPR. Ich energetickí manažéri by mali pracovať v súčinnosti s príslušným CUE. V prvej fáze sa to týka spolupráce pri príprave regionálnych nízkouhlíkových stratégií (a ich aktualizácií v budúcnosti) a postupnej integrácie rozvoja udržateľnej energetiky do lokálnych koncepčných a plánovacích dokumentov.

Miestne samosprávy by mali systematicky podporovať výmenu skúseností a informácií o lokálnych energetických inováciách a príkladoch dobrej komunálnej energetickej praxe v rámci svojich zastupiteľstiev, komisií, príslušného personálu obecných/mestských úradov, správcov verejných budov a obecného majetku atď. Mali by rozširovať priestor pre informácie o udržateľnej energetike a zmene klímy v rámci svojich informačných nástrojov. Týka sa to aj posilňovania rozsahu a kvality vzdelávania o súvislostiach zmeny klímy a udržateľnej energetike a doprave na základných školách s cieľom výrazne zvýšiť úroveň základnej energetickej gramotnosti a uvedomelosti.

Štát by mal zabezpečiť primeranú technickú podporu pre celú uvedenú štruktúru. Pre všetky úrovne by takáto podpora mala zahŕňať priebežné odborné vzdelávanie personálu, vypracovanie jednotných metodík pre energetické plánovanie, štandardné postupy monitorovania a hodnotenia, kompatibilitu a zosieťovanie používaných informačných systémov a podobne.

Návrh účinnej štruktúry koordinácie udržateľnej regionálnej energetiky znázorňuje nasledujúca tabuľka. Návrh rešpektuje jednotlivé územné úrovne a má potenciál priniesť zásadný obrat do živelnosti vývoja regionálnej a lokálnej energetiky. Jeho uplatnenie by skvalitnilo regionálne a lokálne plánovanie (a kvalitný monitoring a hodnotenie účinnosti podporných nástrojov financovaných z verejných fondov na zvyšovanie energetickej efektívnosti a využívania OZE) aj implementáciu opatrení šitých na mieru a potreby regiónov a samospráv. Systém by zabezpečil nielen transpozíciu národných klimaticko-energetických cieľov do praxe na lokálnej úrovni, ale aj stabilizáciu regionálnej ekonomiky.

4 Nízkouhlíkové stratégie SPR by mali byť schvaľované orgánmi miest a obcí, resp. ich združení v danom SPR.

Úroveň	Názov	Základné úlohy	Zastrešenie	Odborná kapacita	Zdroje financovania
Kraj	Krajské energetické agentúry	<ul style="list-style-type: none"> • Transpozícia národných klimaticko-energetických cieľov (vrátane monitoringu a reportingu) • Spolupráca na správe integrovaného informačného energetického systému • Technická pomoc a podpora energetického plánovania na úrovni VÚC a SPR 	SIEA (MH SR)	4,5 FTP* / KEA	ŠR
	Analytické jednotky VÚC	<ul style="list-style-type: none"> • Zabezpečenie územnej previazanosti energetického plánovania v rámci jednotlivých krajov • Začlenenie rozvoja udržateľnej energetiky do krajských PHSR • Vytváranie podmienok pre rozvoj energetického plánovania na úrovni regiónov (okresov, resp. SPR) 	VÚC**	1 FTP / AJ	ŠR + VÚC + EŠIF
SPR	Regionálne centrá udržateľnej energetiky	<ul style="list-style-type: none"> • Plánovanie rozvoja udržateľnej energetiky v SPR • Podpora implementácie stratégií rozvoja udržateľnej energetiky • Poskytovanie podporných služieb samosprávam • Transfer skúseností a informácií • Podpora osvetvy a vzdelávania • Prevádzka energetického informačného systému v SPR 	Okresné mestá, resp. mestá – centrá SPR s mandátom od samospráv	3 FTP / RCUE	EŠIF
Mestá a obce	Lokálni energetickí manažéri	<ul style="list-style-type: none"> • Optimalizácia energetickej potreby a spotreby v danej samospráve • Príprava projektov v súlade s plánom rozvoja udržateľnej energetiky v danom SPR 	Mestá a obce	1 FTP / mesto	EŠIF + mestá

Poznámky:

* FTP – pracovník na plný úväzok (full-time person)

** Okrem analytických jednotiek by mali samosprávne kraje zabezpečiť kvalitný energetický manažment vlastnej technickej infraštruktúry, najmä budov (podobne ako mestá)

NÁVRHY OPATRENÍ PRE EŠIF 2021 – 2027

Návrhy uvedené v Prílohách 1 – 3 pripravilo združenie Priatelia Zeme-CEPA v rámci zberu podnetov pre programovanie EŠIF v programovom období 2021 – 2027 a v júli 2019 ich odovzdalo Úradu splnomocnenca pre podporu občianskej spoločnosti.

Prvý návrh (Príloha 1) sa priamo týka finančnej podpory pre plošné budovanie kapacít pre energetické plánovanie v regiónoch Slovenska. Ďalšie návrhy (Príloha 2 a 3) sú podporné. Ich realizácia by priniesla nielen konkrétne prínosy z hľadiska zvýšenia energetickej efektívnosti, využitia obnoviteľných zdrojov energie a redukcie uhlíkových emisií, ale zviditeľnili by aj praktický prínos novej verejnej politiky zameranej na rozvoj udržateľnej regionálnej energetiky k posilňovaniu lokálnej ekonomickej stability a rozvoju regiónov. Práve aktívny prístup CUE k príprave pilotných demonštračných projektov a k budovaniu technickej infraštruktúry novým spôsobom by mohol významne prispieť k zvýšeniu podpory novej politiky zo strany verejného sektora a k rastu dopytu verejnosti po takejto politike.

NÁVRHY V RÁMCI PRIPOMIENKOVANIA INTEGROVANÉHO NÁRODNÉHO ENERGETICKÉHO A KLIMATICKÉHO PLÁNU SR NA ROKY 2021 – 2030

Legislatíva ukladá Ministerstvu hospodárstva SR povinnosť vypracovať energetickú politiku na obdobie minimálne 20 rokov a aktualizovať ju v päťročných cykloch. Integrovaný národný energetický klimatický plán je takouto zákonom požadovanou aktualizáciou energetickej politiky⁵. Ide o právne záväzný dokument s 10-ročnou platnosťou. V októbri 2019 bol návrh dokumentu zverejnený a poskytnutý na medzirezortné pripomienkové konanie. Priatelia Zeme-CEPA navrhli zverejnený dokument rozšíriť o nové opatrenie na podporu regionálnych centier udržateľnej energetiky. Ministerstvo hospodárstva SR túto požiadavku akceptovalo. Návrh tak predstavuje najaktuálnejšiu verziu opatrenia na systémovú podporu koordinačnej štruktúry na rozvoj udržateľnej energetiky v regiónoch (Príloha 4).

Okrem toho Priatelia Zeme-CEPA pripomienkovali aj pôvodný návrh opatrenia Ministerstva hospodárstva SR na vytvorenie osobitných kapacít štátu na úrovni krajov, ktoré by mali zabezpečiť najmä kvalitný monitoring dosahovaného pokroku pri transpozícii národných klimatických a energetických cieľov. Cieľom pripomienky bolo predísť duplicitě úloh a zabezpečiť vzájomnú komplementárnosť nových koordinačných štruktúr (pozri aj predchádzajúcu tabuľku). Aj táto pripomienka bola Ministerstvom hospodárstva SR akceptovaná.

5 Energetická politika SR vychádza zo štyroch pilierov – energetickej bezpečnosti, energetickej efektívnosti, konkurencieschopnosti a udržateľnej energetiky. Návrh Integrovaného národného energetického klimatického plánu SR na roky 2021 – 2030 rozširuje tieto piliere o rozmer dekarbonizácie.

PRÍLOHA 1: Podpora budovania kapacít pre kvalitné energetické plánovanie na úrovni regiónov (návrh pre EŠIF 2021 – 2027)

Zdôvodnenie	<p>Národná klimatická a energetická politika SR nemôže byť úspešná bez primeranej opory vo vidieckych aj mestských regiónoch. V súčasnosti však žiadna regionálna energetická politika v SR neexistuje. Miestna ani regionálna verejná správa nemá v tejto oblasti vytvorené takmer žiadne personálne, vedomostné, technické, informačné ani finančné kapacity a tam, kde aj existujú odborné kapacity (veľké mestá), sú atomizované v nefunkčných štruktúrach mesta alebo kraja a čelia prebujnejšej lokálnej byrokracii a nekompetentným prístupom zo strany politikov. Preto je postup verejnej správy vo vidieckych a mestských regiónoch v oblasti energetiky živelný a redukuje sa (ak vôbec) na správu vlastného majetku a vyhľadávanie dotačných schém pre energetické opatrenia, ktoré sú programované z centrálnej úrovne.</p> <p>Táto situácia pre Slovensko znamená niekoľko problémov:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ambicióznejšie národné klimaticko-energetické ciele nemajú podporu regiónov, pretože regióny nemajú kapacity na ich implementáciu v praxi. Naopak sprísňujúca sa energetická a klimatická politika (EÚ a štátu) naráža v nepripravených regiónoch na nepochopenie až odpor. 2. Absencia plánovacích a koordinačných kapacít na lokálnej a regionálnej úrovni spôsobuje, že pripravované energetické zámery sa odvíjajú od dostupných dotačných programov a nie od objektívnych potrieb a priorít. Ak sú dotačné pravidlá nastavené nesprávne, potom sa verejné financie plošne mniajú účinkom (plytvanie, neefektivita, technické nedostatky, environmentálne škody, deformácie trhu atď). 3. Absencia regionálnej energetickej politiky spôsobuje nestabilitu lokálnej ekonomiky. Vysoká energetická náročnosť a závislosť od dovozu palív, energie a pohonných hmôt je čoraz väčšou bariérou pre rozvoj regiónov, a to bezprostredne aj dlhodobo. Čím je región ekonomicky slabší, tým je negatívny efekt jeho energetickej závislosti silnejší. <p>V kontexte zmeny klímy, ekonomických turbulencií a ubúdajúcich zásob fosílnych zdrojov energie je vybudovanie primeraných koordinačných kapacít garantujúcich rozvoj udržateľnej energetiky na úrovni okresov (regiónov) jedinou primeranou odpoveďou na uvedené problémy.</p>
Súlad s „Prílohou D“⁶	<p>Návrh je v súlade s politickým cieľom 2: Nízkouhlíková a ekologickejšia Európa – čistá a spravodlivá energetická transformácia, zelené a modré investície, obehové hospodárstvo, adaptácia na zmenu klímy a prevencia rizika. Reaguje na potreby vysoko prioritných investícií určených cieľom „podporovať opatrenia energetickej efektívnosti a energiu z obnoviteľných zdrojov“, ako aj „rozvíjať inteligentné energetické systémy, rozvodné siete a uskladňovanie na miestnej úrovni“.</p> <p>Opatrenie prispieje k naplneniu politického cieľa 3, najmä prioritných investičných potrieb s cieľom „rozvíjať udržateľnú intermodálnu vnútroštátnu, regionálnu a miestnu mobilitu, podporovať udržateľnú multimodálnu mestskú mobilitu“.</p> <p>Opatrenie prispieje aj k plneniu politického cieľa 5, najmä investičných potrieb určených s cieľom „posilniť integrovaný sociálny, hospodársky a environmentálny rozvoj... v mestských a vo vidieckych oblastiach“, zároveň pomôže „posilniť zásadu partnerstva v rámci regiónov a medzi regiónmi a investovať do budovania kapacít a posilňovania postavenia miestnych orgánov a miestnych organizácií“.</p>
Dopad (cieľová skupina)	<p>Opatrenie sa týka vidieckych aj mestských regiónov na Slovensku (napr. na úrovni okresov, resp. obdobných regiónov po prípadnej zmene okresov v budúcnosti).</p>
Odhadované náklady	<p>Priemerné odhadované náklady pre 1 región (približne na úrovni vidieckeho okresu, resp. mestského regiónu) sú 400 tis. EUR. Spolu na celé opatrenie: cca 35 mil. EUR. Náklady zahŕňajú základné personálne, priestorové a technické vybavenie energetických koordinačných útvarov (napr. vo forme neziskovej organizácie so silným mandátom od samospráv daného okresu alebo regiónu) počas rozbehovej fázy (3 roky), zaškolenie personálu, prípravu nízkouhlíkových stratégií pre daný región (ak nie je) a vytvorenie regionálnych energetických informačných systémov dostupných pre samosprávu.</p>

6 Príloha D obsahuje investičné usmernenia Európskej komisie k financovaniu politiky súdržnosti na roky 2021 – 2027 pre Slovensko. Príloha D predstavuje základ dialógu medzi Slovenskom a útvarmi Komisie o programovaní fondov v rámci politiky súdržnosti (Európsky fond regionálneho rozvoja, Kohézny fond a Európsky sociálny fond plus).

<p>Skúsenosti s implementáciou</p>	<p>V rámci akčných plánov v 3 najmenej rozvinutých okresoch (Rimavská Sobota, Rožňava a Kežmarok) boli vytvorené centrá udržateľnej energetiky ako pilotné regionálne koordinačné štruktúry pre rozvoj lokálnej nízkouhlíkovej energetiky. Ich poslaním je pripraviť podmienky pre obrat od živelného vývoja energetiky v danom okrese k systematickému zvyšovaniu jeho energetickej sebestačnosti na báze úspor a využívania obnoviteľných zdrojov s dôsledným rešpektovaním limitov prostredia. Odbornú podporu im zabezpečuje projekt „Od energetickej závislosti k sebestačnosti: tvorba udržateľnej energetickej politiky vo vidieckych regiónoch“ financovaný z OP Efektívna verejná správa. Zistenia a skúsenosti z testovacej fázy pilotného modelu energetickej koordinácie a plánovania budú k dispozícii pre realizáciu tohto opatrenia.</p>
<p>Uskutočniteľnosť</p>	<p>Nastavenie podmienok financovania v rámci tohto opatrenia musí reflektovať potrebu minimalizácie byrokratickej záťaže žiadateľov a doterajšie skúsenosti (treba zachovať súčasnú mieru spolufinancovania žiadateľmi na úrovni 5 %, uplatniť zjednodušené procesy a pravidlá vrátane zjednodušeného vykazovania výdavkov, umožniť predfinancovanie a zálohové platby a podobne).</p> <p>Kľúčovými faktormi úspechu opatrenia budú výber personálu v jednotlivých regiónoch, jeho zaškolenie, sieťovanie a prenos informácií a skúseností medzi regiónmi a zabezpečenie nezávislej (nekomerčnej) metodologickej a odbornej podpory. V tomto smere bude dôležité využiť podporné programy a projekty Slovenskej inovačnej energetickej agentúry a užitočné bude nadviazanie spolupráce s technickými univerzitami pri príprave budúcich kádrov pre koordináciu rozvoja udržateľnej regionálnej energetiky.</p> <p>Dôležité bude jasne a primerane rozdeliť plánovanú alokáciu pre toto opatrenie osobitne pre vidiecke a mestské regióny. Ďalej je nevyhnutné zabezpečiť, aby všetky podporené koordinačné jednotky vo vidieckych a mestských regiónoch (energetické agentúry) boli neziskové subjekty s právnou subjektivitou, ktoré reprezentujú verejný záujem, nie súkromný biznis. Vhodnou formou môže byť nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby alebo napríklad aj družstvo, ktoré by po vzore niektorých západoeurópskych agentúr mohlo prevziať starostlivosť o energetický manažment majetku (hlavne budov, ale postupne aj dopravnej infraštruktúry, vozidlových parkov a podobne) a poskytovať profesionálne energetické služby.</p> <p>Je potrebné zabezpečiť harmonizáciu energetického plánovania regionálnych energetických agentúr s koncepciami rozvoja tepelnej energetiky miest a obcí, územnými plánmi ako aj s podpornými finančnými nástrojmi, v rámci ktorých by samosprávy mali rozhodujúce slovo a mohli tieto nástroje využiť ako motivačný alebo regulačný nástroj na rozvoj udržateľnej energetiky.</p> <p>Príklady z ekonomicky vyspelých štátov potvrdzujú nevyhnutnosť decentralizácie a koordinácie regionálnej energetiky. Modely využívané v Nemecku, Rakúsku a ďalších krajinách spolu so skúsenosťami z budovaním a fungovaním pilotných útvarov na koordináciu regionálnej energetiky v 3 najmenej rozvinutých okresoch na Slovensku môžu pomôcť pri vytváraní obdobných štruktúr v iných regiónoch. Záujem asistovať v tomto procese vyjadrila aj Rakúska energetická agentúra.</p>

PRÍLOHA 2:**Podpora pilotných energetických inovácií s demonštračnými prvkami (návrh pre EŠIF 2021 – 2027)****Zdôvodnenie**

Ide o opatrenie, ktorého cieľom je výrazne podporiť obrat od živelného vývoja regionálnej a lokálnej energetiky k jej koordinovanému rozvoju a cieľavedomému energetickému plánovaniu. Opatrenie má mimoriadny vplyv na rast dopytu po modernej regionálnej energetickej politike, čo potvrdzujú početné príklady zo zahraničia. Absencia praktických a viditeľných príkladov udržateľnej energetickej praxe je aj podľa predstaviteľov samospráv na Slovensku jednou z dôležitých bariér rozvoja takejto politiky. Opatrenie zároveň podporí rozvoj inovácií s reálnym príspevkom k zníženiu emisií skleníkových plynov a k zvýšeniu energetickej efektívnosti v regiónoch.

Existencia modernej regionálnej energetickej politiky je základnou garanciou úspešnej transpozície čoraz náročnejších klimaticko-energetických cieľov z národnéhoj a národnej úrovne do plošnej praxe na lokálnej úrovni. Jej vznik a etablovanie je beh na dlhé trate a jej kvalita a nastavenie závisí od spoločenského dopytu. Tento dopyt výrazne formuje najmä školský systém (najmä regionálne školstvo – jeho absolventi tvoria 85 až 90 % populácie vidieckych regiónov) a mediálne prostredie. Avšak práve regionálne školstvo a masové médiá na Slovensku takmer úplne obchádzajú tému zmeny klímy, nereflektujú prelomové zistenia a odporúčania nezávislej medzinárodnej vedeckej komunity (IPCC) a negarantujú pochopenie podstaty a významu zmeny klímy ani jej priamu príčinnú súvislosť s bezprostredným správaním väčšiny populácie.

V tomto kontexte vyniká význam pilotných energetických inovácií ako dôležitých impulzov k zmene. Aby ich strategický, spoločenský aj energeticko-klimatický efekt bol čo najvyšší, je dôležité, aby všetky podporené energetické inovácie spĺňali nasledujúce kritériá:

Komplexnosť: podporené projekty musia primerane reflektovať požadovanú hierarchiu energetických priorít (podľa charakteru inovácie) – 1. Redukcia konečnej (s)potreby energie; 2. Zvýšenie energetickej účinnosti; 3. Produkcia energie z bezuhlíkových obnoviteľných zdrojov. (Príklad: zmena palivovej základne centrálnej kotolne z uhlia na biomasu, ktorej predchádza komplexné zateplenie vykurovaných objektov a hydraulické vyregulovanie rozvodov tepla.)

Príspevek k decentralizácii energetiky: Podporené inovácie musia prispievať k postupnému zvyšovaniu miestnej kontroly nad energetikou. Prioritu majú projekty s účasťou miestnych a regionálnych samospráv a regionálnych partnerstiev, pričom okruh prijímateľov podpory vylučuje účasť nadnárodných spoločností a veľkých podnikov. Dôraz musí byť kladený na projekty uplatňujúce inovatívne a priekopnícke prvky riadenia, financovania a logistiky, vrátane modelov miestnej zodpovednosti za energetiku. (Príklad: spoločný podnik skupiny obcí zabezpečujúci celý palivový cyklus pre vykurovanie obecných budov na ich území.)

Súlad s nízkouhlíkovými stratégiami: prioritu majú projekty, ktoré sú súčasťou schválených miestnych alebo regionálnych nízkouhlíkových stratégií (ak existujú), čím sa zabezpečí ich súlad s miestnymi potrebami, podporí sa rozvoj udržateľnej energetiky a predídze sa príprave projektov diskutabilného významu. V prípade absencie koordinačných štruktúr pre rozvoj energetiky v danom regióne sa posúdi potenciál projektu práve z tohto strategického pohľadu. (Príklad: výstavba materskej školy v pasívnom štandarde obecným podnikom v zaostávajúcom regióne s veľmi nízkou úrovňou energetickej hospodárnosti verejných budov, so záujmom o regionálnu koordináciu energetiky a bez jedinej budovy v pasívnom štandarde.)

Udržateľnosť: podporené projekty musia rešpektovať prírodné limity prostredia, kritériá udržateľného využívania obnoviteľných zdrojov (ak existujú) a posilňovať prechod na bezuhlíkovú ekonomiku. (Príklad: prestavba fosilnej verejnej dopravy vo vybranej časti národného parku na bezuhlíkovú **vrátane nabijacej a obslužnej infraštruktúry pre obmedzený počet elektrobusev a dojazdovými vzdialenosťami zodpovedajúcimi technickým potrebám elektrobusev.**)

Podpora lokálnej ekonomiky: podporené projekty musia preukázateľne posilňovať lokálnu ekonomiku (s uplatnením princípu zvýhodnenej podpory marginalizovaných regiónov). Napríklad tým, že znížia únik peňazí z týchto regiónov v dôsledku obmedzenia dovozu palív a energie, znížia export prírodných a energetických zdrojov z regiónu, znížia ich prepravné vzdialenosti, zvýšia mieru ich lokálneho spracovania a využitia, zvýšia využitie miestnej pracovnej sily a podobne. Význam podporených projektov pre lokálnu ekonomiku musí byť premietnutý do osvetly a vzdelávania naviazanej na daný projekt.

Replikabilita: účelom podpory inovatívnych projektov je motivovať a inšpirovať ďalšie subjekty v iných regiónoch a šíriť dobrú energetickú prax. Preto súčasťou každého podporeného projektu je záverečná správa zverejnená v on-line katalógu podporených energetických inovácií. Správa sumarizuje skúsenosti (pozitívne aj negatívne) a dôležité zistenia z prípravnej aj realizačnej fázy a odporúčania pre ich prípadné replikácie.

Viditeľnosť: inovácie musia byť navrhnuté a lokalizované tak, aby boli dostupné čo najširšej verejnosti a stali sa samy médium šíriacim informáciu o pozitívnej energetickej praxi. (Príklad: modernizácia vykurovacieho systému na báze kombinácie viacerých obnoviteľných zdrojov v nemocnici s inštalovaným displejom a sprievodnou infografikou na frekventovanom mieste vo vestibule, na ktorom návštevníci môžu sledovať aktuálny stav a vývoj energetickej produkcie, výkonu, finančných úspor, návratnosti a podobne.)

Zdôvodnenie	<p>Prepojenie na vedu a výskum: inovácia môže byť naviazaná na výskumný projekt (napr. univerzity), čo zabezpečí vývoj použitých technológií, zlepšovanie ich technických parametrov a zároveň zapojí študentov do užitočnej praxe. (Príklad: výskum zameraný na prírodné ČOV – pestovanie energetickej biomasy na štrkových filtroch, eliminácia antibiotík v procese čistenia splaškových odpadových vôd a podobne).</p> <p>Prepojenie na regionálne školstvo: podporené inovácie v regiónoch musia mať osvetovo-vzdelávací komponent s priamou väzbou na základné a stredné školy. Pomôže to postupne znižovať „deficit“ regionálneho školstva z pohľadu výuky o zmene klímy a udržateľnej energetike a poskytne školám podnety pre praktické a atraktívne vyučovanie. (Príklad: „solárne tábory“ v Rakúsku, ktoré zapájajú deti do inštalovania solárnych systémov na obecné budovy formou brigád, slúži ako veľmi účinná podpora oficiálneho vzdelávacieho procesu a výrazne posilňuje všeobecnú energetickú gramotnosť.)</p>
Súlad s „Prílohou D“	<p>V rámci politického cieľa 2 sa to týka najmä vysoko prioritných investícií s cieľmi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „zlepšiť energetickú hospodárnosť vo verejných a obytných budovách a malých a stredných podnikoch, • podporovať zavádzanie decentralizovaných kapacít v rámci malých projektov výroby elektriny z obnoviteľných zdrojov a v súlade s kritériami udržateľnosti podporovať prechod na obnoviteľné zdroje energie pri vykurovaní a chladení, • znížiť emisie skleníkových plynov a znečistenie ovzdušia nahradením kotlov na fosilné palivo technickými zariadeniami vyžadujúcimi nízke emisie CO₂ spolu s rekonštrukciou zameranou na energetickú hospodárnosť budov, najmä v štruktúrne postihnutých regiónoch a nízkopríjmových domácnosti prostredníctvom vhodných opatrení, • zaviesť riešenia pre inteligentné distribučné systavy a skladovanie elektrickej energie – prepojené s plánovaním dopytu a ponuky na miestnej úrovni.“ <p>V rámci politického cieľa 3 sa to týka najmä prioritnej investičnej potreby „rozvíjať udržateľnú...regionálnu a miestnu mobilitu“.</p> <p>V rámci politického cieľa 4 sa to týka najmä vysoko prioritných investícií s cieľom „podporovať vytváranie sociálnych podnikov“.</p> <p>V rámci politického cieľa 5 sa to týka najmä investičných potrieb s cieľom „posilniť integrovaný sociálny, hospodársky a environmentálny rozvoj...“ a najmä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „posilniť zásadu partnerstva v rámci regiónov a medzi regiónmi a investovať do budovania kapacít a posilňovania postavenia miestnych orgánov a miestnych organizácií, • investovať do zaostávajúcich vidieckych oblastí odstraňovaním rozdielov v ich infraštruktúre a iných zistených rozvojových potrieb, zohľadniť vyľudňovanie v určitých menej rozvinutých oblastiach (ako sú „hladové doliny“ na juhu a východe krajiny)...“
Dopad (cieľová skupina)	<p>Opatrenie sa týka všetkých okresov (resp. obdobných regiónov po prípadnej zmene okresov v budúcnosti).</p>
Odhadované náklady	<p>Priemerné odhadované náklady na 1 energetickú inováciu sú 1 mil. EUR a pre každý okres sa uvažuje s podporou 2 pilotných inovácií. Spolu všetky okresy: cca 150 mil. EUR. Podpora zahŕňa bežné aj kapitálové výdavky podľa individuálnej potreby.</p>
Skúsenosti s implementáciou	<p>Rôzne energetické inovácie boli doteraz podporované v rámci rôznych opatrení v členení podľa zvolených energetických priorít štátu, resp. EÚ. V tomto prípade ide o nový prístup, v rámci ktorého sú podporované energetické inovácie ako také, spĺňajúce uvedené kritériá, pričom ich účelom je nielen dosiahnuť konkrétny energetický efekt (úsporu energie, produkciu energie, redukciu emisií), ale najmä využitie strategického významu energetických inovácií pri tvorbe a etablovaní novej disciplíny verejnej politiky na Slovensku zameranej na rozvoj udržateľnej energetiky na regionálnej úrovni. Bohaté skúsenosti zo zahraničia aj ojedinelé príklady na Slovensku svedčia o obrovskom motivačnom a mobilizačnom potenciáli energetických inovácií práve v tomto smere.</p>

Uskutočniteľnosť

Nastavenie podmienok podpory musí reflektovať dve rôzne situácie, v ktorých vznikajú projekty pilotných energetických inovácií:

- inovácie obsiahnuté v schválených lokálnych alebo regionálnych nízkouhlíkových stratégiách (ktoré boli podporené v programovom období 2014 – 2020) – t.j. sú výsledkom strategického plánovania v prostredí, v ktorom vzniká štruktúra na koordináciu lokálnej alebo regionálnej energetiky,
- inovácie navrhnuté niektorým z aktérov rozvoja regiónu bez schválenej nízkouhlíkovej stratégie a koordinačnej štruktúry.

V prvom prípade ide o projekt, ktorým sa implementuje nízkouhlíková stratégia, v druhom prípade ide o projekt, ktorého cieľom je motivovať región ku koordinovanému postupu pri rozvoji miestnej energetiky. Tento rozdiel je potrebné zohľadniť pri nastavení podmienok podpory. Je potrebné zvážiť aj potrebu rozsiahlejšej externej odbornej podpory žiadateľov počas prípravnej fázy projektov (napr. formou osobitného národného projektu zastrešeného Slovenskou inovačnou energetickou agentúrou).

Ďalej je treba zohľadniť potrebu preferenčného režimu podpory pre najmenej rozvinuté okresy podľa osobitného zákona.

Podmienky podpory musia zabezpečiť minimálnu byrokratickú záťaž žiadateľov a vytvoriť pre nich motivačné prostredie (miera spolufinancovania žiadateľmi na úrovni 5 %, uplatnenie zjednodušených procesov a pravidiel vrátane zjednodušeného vykazovania výdavkov, využitie formy predfinancovania a zálohových platieb).

PRÍLOHA 3:**Podpora rozvoja energeticky úspornej a prírode blízkej sanitačnej infraštruktúry v malých obciach prostredníctvom obecných podnikov (návrh pre EŠIF 2021 – 2027)**

Zdôvodnenie	<p>V roku 2016 dosiahla na Slovensku priemerná napojenosť obyvateľstva na sieť verejných vodovodov (t.j. miera zásobovania garantovanou pitnou vodou) 88,6 % a napojenosť na verejnú kanalizáciu 67,72 %, pričom iba 38,13 % obcí má kanalizačný systém ukončený čistiarnou odpadových vôd (ČOV). Tieto dôležité ukazovatele životnej úrovne však vykazujú obrovskú nerovnomernosť nielen na úrovni okresov, ale najmä medzi veľkostnými skupinami samospráv. S klesajúcou veľkosťou obcí prudko rastie počet aj podiel obyvateľov bez prístupu k sanitačnej infraštruktúre.</p> <p>Záväzky Slovenska voči EÚ v oblasti zabezpečenia odvádzania a čistenia OV viedli ku koncentrácii podpory z verejných fondov na riešenie aglomerácií najmä nad 10 tisíc obyvateľov, v menšej miere nad 2 tisíc obyvateľov. Menšie aglomerácie ostali na okraji záujmu štátu aj EÚ (s výnimkou rozostavanej infraštruktúry a oblastí s ohrozenými zdrojmi pitnej vody).</p> <p>Súčasná situácia pre spoločnosť neznamená len neudržateľnú záťaž životného prostredia, ale pre malé obce a ich obyvateľov predstavuje aj stabilne vysoké životné náklady oproti obyvateľom miest, ktorí majú k dispozícii sanitačnú infraštruktúru vybudovanú vďaka verejným fondom. Dobudovanie sanitačnej infraštruktúry v malých obciach je neodiskutovateľným verejným záujmom a malo by byť predmetom investičných opatrení financovaných z EŠIF v rokoch 2021 – 2027.</p> <p>Všestranne výhodným riešením s nezanedbateľným energetickým prínosom a potenciálom pre tvorbu pracovných príležitostí s minimálnymi nárokmi na kvalifikáciu je decentralizovaná výstavba a prevádzka sanitačnej infraštruktúry s prírodnými ČOV pomocou obecných alebo komunitných sociálnych podnikov. Takáto energeticky nenáročná infraštruktúra s ekonomicky výhodnou prevádzkou sa môže stať dôležitým faktorom stabilizácie lokálnej ekonomiky. Navrhované opatrenie – okrem environmentálneho významu a zvýšenia životnej a hygienickej úrovne v dotknutých obciach – prispieje aj k etablovaniu úplne nového a perspektívneho spôsobu výstavby (a neskôr aj prevádzky) technickej infraštruktúry, posilneniu ekonomických aktivít miestnej verejnej správy a k riešeniu zvýšenej nezamestnanosti v ekonomicky marginalizovaných oblastiach.</p>
Súlada s „Prílohou D“	<p>Návrh je v súlade s politickým cieľom 2. Osobitne reaguje na prioritné investičné potreby určené s cieľom „podporovať udržateľné vodné hospodárstvo, a najmä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zlepšiť prístup k dodávkam pitnej vody v nadväznosti na systém priorít v oblasti vodohospodárstva vrátane prístupu k vode pre marginalizované skupiny a vzdialené lokality, • úpravu odpadovej vody (so zameraním na prísnejšiu úpravu), • opatrenia na zlepšenie stavu vodných útvarov.“ <p>Podpora prírode blízkych spôsobov čistenia odpadových vôd (recyklácia živín, premena odpadovej vody na komodity ako kompost, biomasa atď.) je v súlade s potrebami vysoko prioritných investícií určených s cieľom „prejsť na obehové hospodárstvo, a najmä podporovať opatrenia vedúce k prechodu na obehové hospodárstvo a ku posunu na väčšiu prevenciu, opätovné použitie odpadu a jeho recykláciu.“</p> <p>Opatrenie je v súlade s politickým cieľom 5, osobitne s investičnou potrebou určenou cieľom „posilniť integrovaný sociálny, hospodársky a environmentálny rozvoj... v mestských a vo vidieckych oblastiach, a najmä... investovať do zaostávajúcích vidieckych oblastí odstraňovaním rozdielov v ich infraštruktúre a iných zistených rozvojových potreb... v určitých menej rozvinutých oblastiach (ako sú „hladové doliny“ na juhu a východe krajiny)“.</p>
Dopad (cieľová skupina)	<p>Opatrenie sa týka všetkých malých obcí do 1000 obyvateľov bez prístupu k verejnému vodovodu, verejnej kanalizácie a čisteniu komunálnych odpadových vôd alebo bez niektorého z uvedených komponentov sanitačnej infraštruktúry, kde existujú vhodné podmienky pre výstavbu prírodných ČOV.</p>
Odhadované náklady	<p>Priemerné odhadované náklady na prípravu a výstavbu kompletnej sanitačnej infraštruktúry s koncovou prírodnou ČOV pre 1 obec do 400 tisíc obyvateľov sú cca 1,0 mil. EUR a pre obec do 1000 obyvateľov cca 2,0 mil. EUR. Pri predpokladanej podpore vo výške 100,0 mil. EUR by sa takýmto spôsobom pokryli potreby 50 až 100 malých obcí do 1000 obyvateľov, resp. podstatne viac obcí (v prípade potreby iba dokončiť rozostavanú kanalizačnú sieť prípadne dobudovať prírodnú ČOV na existujúcu, ale nefunkčnú kanalizačnú sieť – v tomto prípade by sa ekonomicky zhodnotili verejné zdroje preinvestované v minulosti, ktoré kvôli absencii koncového stupňa vôbec neplnia účel).</p>

<p>Skúsenosti s implementáciou</p>	<p>Súčasťou vládou schváleného akčného plánu rozvoja okresu Rimavská Sobota sú aj pilotné zámery výstavby sanitačných systémov ukončených prírodnou ČOV formou obecných podnikov, s maximálnym využitím miestnej dostupnej pracovnej sily. Ich schválenie bolo podmienené vypracovaním odbornej štúdie Analýza podmienok správneho návrhu a aplikácie extenzívnych systémov čistenia odpadových vôd vo vybraných obciach okresu Rimavská Sobota (CEROGEMA 2017). Štúdia prešla oponentúrou za účasti všetkých kľúčových aktérov rozhodovania o sanitačnej infraštruktúre. V súčasnosti sa pripravuje prvý investičný projekt tohto druhu v obci Rakytník (330 obyvateľov).</p> <p>Uvedený model môže byť využitý v ďalších malých obciach do tisíc obyvateľov v iných okresoch. Záujem o realizáciu už prejavili predstavitelia desiatok obcí.</p>
<p>Uskutočniteľnosť</p>	<p>Kľúčovým predpokladom k úspechu je vytvorenie pružného (ideálne jednozdrojového) financovania projektov tohto druhu, ktorého využiteľnosť bude prispôbena konkrétnym potrebám (práve absencia pružného financovania výrazne skomplikovala prípravu uvedených pilotných riešení v okrese Rimavská Sobota). Pravidlá financovania musia reflektovať reálnu situáciu (od výstavby chýbajúcich komponentov po výstavbu kompletnej sanitačnej infraštruktúry, potrebu podpory prípravnej fázy vrátane vypracovania projektovej dokumentácie a podkladových analýz, podporu svojpomocnej realizácie časti stavebných a ďalších prác, podporu logistického zabezpečenia a podobne). Tomu musí byť prispôbena aj časové nastavenie podporného mechanizmu s osobitným dôrazom na prípravu a kvalitné organizačno-technické zabezpečenie počas realizačnej fázy aj prevádzky.</p> <p>Podmienky financovania v rámci tohto opatrenia musia odrážať situáciu a charakter potenciálnych žiadateľov (malé obce) a minimalizovať ich administratívnu záťaž (treba zachovať súčasnú mieru spolufinancovania žiadateľmi na úrovni 5 %, uplatniť zjednodušené procesy a pravidlá vrátane zjednodušeného vykazovania výdavkov, umožniť predfinancovanie a zálohové platby a podobne).</p> <p>Aby sa zabezpečila kvalitná technická príprava zámerov (najmä návrh prírodných ČOV), je dôležité zabezpečiť jej súlad s podmienkami a závermi štúdie Analýza podmienok správneho návrhu a aplikácie extenzívnych systémov čistenia odpadových vôd vo vybraných obciach okresu Rimavská Sobota (CEROGEMA 2017) a vytvoriť odbornú oponentúru a dohľad v projekčnej, realizačnej aj prevádzkovej fáze. Podstatné zvýšenie účinnosti navrhovaného opatrenia zabezpečí súčinnosť medzi verejnými inštitúciami pôsobiacimi v oblastiach, ktorých sa opatrenie týka (napr. VÚVH, MŽP SR, odbory ŽP pri OÚ, ÚPSVaR, VÚC, ÚSVMRK, atď.), ale aj univerzitami a mimovládny sektorom.</p>

PRÍLOHA 4:**Opatrenie na podporu Regionálne centrál udržateľnej energetiky (návrh podaný ako zásadná pripomienka v rámci medzirezortného pripomienkového konania k návrhu Integrovaného národného energetického klimatického plánu SR na roky 2021 – 2030)**

Názov opatrenia	Regionálne centrál udržateľnej energetiky (RCUE)
Kód opatrenia	3.29
Stručný opis opatrenia vrátane hlavných vlastností	Opatrenie je komplementárne ku opatreniu 3.28, lebo pokrýva úroveň miestnej územnej samosprávy a je zamerané na podporu plánovacích a implementačných kapacít samospráv pre rozvoj udržateľnej energetiky v rámci okresov, resp. strategicko-plánovacích regiónov v súlade s návrhom Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030. Poslaním RCUE je optimalizovať energetickú potrebu a spotrebu na danom území, zvyšovať mieru jeho energetickej sebestačnosti na báze OZE pri dôslednom rešpektovaní kritérií environmentálnej udržateľnosti, zvyšovať miestnu kontrolu nad rozvojom regionálnej energetiky a tým prispievať k plneniu záväzkov SR voči klimatickej, energetickej a environmentálnej politike EÚ a zároveň k stabilizácii miestnej ekonomiky. Keďže ide o nové štruktúry, odporúča sa uvažovať s podporou 2 RCUE v každom kraji, t. j. spolu 16 RCUE.
Očakávaný celkový kumulatívny a ročný objem úspor a/alebo objem úspor energie vo vzťahu k akémukoľvek prechodnému obdobiu	Cieľom opatrenia je najmä odstrániť živelnosť pri rozhodovaní o investíciách a projektoch ovplyvňujúcich spotrebu palív a energie, zabezpečiť systematické energetické plánovanie v regiónoch a harmonizáciu zámerov najmä samospráv tak, aby sa zefektívnila príprava a realizácia konkrétnych prioritných projektov smerujúca k optimalizácii energetickej potreby a rastu energetickej efektívnosti a podielu OZE. RCUE poskytne samosprávam informačný a poradenský servis zameraný na znižovanie energetickej náročnosti, tvorbu miestnych regulatívov pri využívaní OZE, uplatňovaní inovácií a transfer dobrej energetickej praxe. Úspory budú pre účely plnenia čl. 7 započítavané prostredníctvom iných opatrení notifikovaných v tomto Pláne (najmä opatrenia 3.28), prostredníctvom ktorých budú deklarované úspory energie z už realizovaných opatrení akými sú napr. obnova budov, výmena zariadení resp. technológií za energeticky účinnejšie, ale aj organizačno-logistické opatrenia v rôznych prevádzkach, doprave, uplatňovaní technických inovácií, opatrení SMART a pod.
Celková predpokladaná výška finančných prostriedkov (2021 – 2030)	Keďže opatrenia 3.28 a 3.29 sú navrhnuté ako komplementárne, odhadované spoločné úspory dosiahnutých nákladov u cieľových subjektov týchto opatrení by mali prevyšovať výdavky spojené s implementáciou oboch opatrení. Predpokladané náklady na opatrenie 3.29: 31,83 M€ (3,18 M€ ročne).
Finančný mechanizmus / spôsob financovania	EŠIF, Štátny rozpočet
Vykonávajúce orgány verejnej moci, zúčastňujúce sa alebo poverené subjekty a ich zodpovednosť za vykonávanie opatrenia	Zodpovedné orgány: okresné mestá, resp. mestá-centrá strategicko-plánovacích regiónov, ktoré budú mať mandát od samospráv na území okresu, resp. strategicko-plánovacieho regiónu v zmysle §20 o medziobecnej spolupráci zákona č. 369/1990 Z.z. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov. Výkonné orgány: RCUE (novozriadené subjekty), ktoré budú mať poverenie od okresného mesta, resp. mesta-centra strategicko-plánovacieho regiónu (zodpovedného orgánu).
Cieľové odvetvia	Prioritne verejná správa (obce, okresy a štátna správa vrátane organizácií v ich zriaďovateľskej pôsobnosti) a nasledujúce sektory: <ul style="list-style-type: none"> • budovy • doprava • výroba a distribúcia energie na lokálnej úrovni • verejné osvetlenie Sekundárne súkromný sektor a ďalšie sektory podieľajúce sa na spotrebe energie a palív (napr. odpadové hospodárstvo, sanitačná infraštruktúra atď.).

Oprávnené činnosti a aktivity	<ul style="list-style-type: none"> • Tvorba a aktualizácia nízkouhlíkových stratégií pre cieľové územie a poskytovanie súčinnosti v rámci plánovania rozvoja udržateľnej energetiky na úrovni kraja • Podpora samospráv pri implementácii nízkouhlíkových stratégií (vrátane harmonizácie projektových zámerov, klastrovanie, príprava pilotných zámerov atď.) • Poskytovanie podporných služieb samosprávam vrátane informačného servisu • Prevádzka regionálneho energetického informačného systému a spolupráca s krajskými energetickými agentúrami pri výmene údajov a informácií vrátane integrácie na monitorovací systém energetickej efektívnosti (opatrenie 3.28) • Transfer skúseností a informácií v rámci regiónu aj mimo neho • Podpora osvetvy a vzdelávania • Príprava projektov a odborná spolupráca pri implementácii úsporných opatrení a opatrení na zvýšenie podielu OZE <p>Poslaním RCUE však nie je zabezpečiť energetický manažment konkrétnym samosprávam (energeticky efektívnu správu majetku).</p>
--------------------------------------	---

Metodika výpočtu

Použité metódy výpočtu	podľa § 3 vyhlášky 325/2015 a prílohy V smernice 2018/2002
Metóda vyjadrenia úspor energie	Konečná energetická spotreba
Životnosť opatrení, miera poklesu úspor v čase	Priemerná životnosť opatrení sa predpokladá na 20 rokov. Miera poklesu úspor v čase nebude zohľadňovaná nakoľko sa nejedná o investíciu do technológií.
Stručný opis metodiky výpočtu vrátane spôsobu akým sa zabezpečuje doplnkovosť a miera podstatnosti úspor a ktoré metodiky a referenčné hodnoty sa používajú pre predpokladané a pomerné úspory	Podstatnosť – Bez implementácie opatrenia nie je možné zabezpečiť, aby bol proces znižovania energetickej náročnosti efektívne riadeným procesom ako na národnej tak na regionálnej úrovni. Doplnkovosť – nie je relevantná
Informácie o riešení možného prekryvania opatrení a individuálnych činností s cieľom predísť dvojitému započítaniu úspor	Opatrenie alebo skupina opatrení bude mať priradený jedinečný kód, prostredníctvom ktorého zamedzí dvojitému započítaniu úspor v systéme monitorovania energetickej efektívnosti. Overovanie údajov v prípade pochybností bude konzultované s príslušným zúčastneným subjektom
Ak je to relevantné, klimatické odchýlky a použitý prístup	Nie je relevantné

Monitorovanie a overovanie

Vid' Všeobecný rámec pre metodiku výpočtu, monitorovanie a overovanie úspor energie.

Ostatné relevantné informácie:

- Hlavný merateľný ukazovateľ bude počet zmonitorovaných subjektov definovaných v cieľových odvetviach z hľadiska možnosti implementácie opatrení energetickej efektívnosti alebo OZE.
- Predpokladá sa súčinnosť s odbornými pracovníkmi krajských energetických centier pri kontrole na mieste a verifikácii.
- Štatistická vzorka je 100% navrhovaných ako aj 100 % zrealizovaných opatrení v objektoch zahrnutých pod pôsobnosť RCUE.
- Povinnosť poskytnúť údaje do monitorovacieho systému energetickej efektívnosti priamo alebo prostredníctvom RCUE treba novelizovať v príslušnom zákone. Podobne vzťahy pre proces medzi subjektami verejnej správy a kompetenciami RCUE.

Odôvodnenie pripomienky

Opatrenie je v súlade s návrhom Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030, ktoré uvádza medzi prioritami aj potrebu vybudovať kapacity pre kvalitné energetické plánovanie na úrovni strategicko-plánovacích regiónov.

Zatiaľ čo opatrenie 3.28 (vytvorenie centrálne koordinovaných krajských energetických agentúr) pripraví podmienky pre účinnú transpozíciu národných klimaticko-energetických cieľov v rámci jednotlivých krajov a skvalitní priebežný monitoring plnenia národných záväzkov na strane štátu, navrhované opatrenie 3.29 (vytvorenie regionálnych centier udržateľnej energetiky) vytvorí kapacity pre systematický rozvoj udržateľnej energetiky na strane miestnych samospráv v rámci okresov, resp. strategicko-plánovacích regiónov. Tým sa vytvoria podmienky pre tvorbu kvalitných a účinných zámerov na zvyšovanie energetickej efektívnosti a využívania OZE na lokálnej úrovni.

Obe opatrenia (3.28 a 3.29) sú vzájomne kompatibilné – neprekrývajú sa, ale dopĺňajú. Individuálne by samy osebe nedosiahli potenciál, ktorý predstavujú, keď sa zrealizujú súčasne v rámci uceleného systému. Spolu by mali ukončiť doterajší živelný vývoj v oblasti regionálnej a lokálnej energetiky, ktorého smer určovali centrálne programované dotácie namiesto individuálnych potrieb. Mali by zásadným spôsobom skvalitniť regionálne a lokálne plánovanie a implementáciu opatrení, ktoré budú nielen účinne prispievať k plneniu národných klimatických a energetických záväzkov, ale zároveň budú posilňovať regionálnu ekonomiku a adaptovať ju na očakávané globálne destabilizačné výzvy.

Navrhovaný systém vytvorí podmienky aj pre kvalitné monitorovanie a hodnotenie účinnosti rôznych podporných nástrojov financovaných z verejných fondov na zvyšovanie energetickej efektívnosti, využívanie OZE a rozvoj perspektívnej nízkouhlíkovej energetiky v SR. Očakávaný kumulovaný ekonomický prínos opatrení 3.28 a 3.29 by mal prevýšiť ich predpokladané náklady.

Treba ešte upozorniť, že opatrenie 3.29 nemá suplovať poslanie lokálnych energetických manažérov ani správcov majetku konkrétnych samospráv. Tento posledný dôležitý – lokálny – článok celého systému regionálnej koordinácie udržateľnej energetiky si perspektívne musia zabezpečiť mestá a obce.

Všetky články systému (na úrovni kraja: krajské energetické agentúry spolu s analytickými jednotkami VÚC; na úrovni subregiónov: RCUE; na lokálnej úrovni: lokálni energetickí manažéri) však musia pracovať v úzkej súčinnosti, komunikovať a vzájomne sa podporovať. Tým, že systém prepája štátnu správu a regionálnu a miestnu samosprávu, sa vytvárajú podmienky aj pre poskytovanie koordinovanej technickej asistencie pre jeho jednotlivé články (najmä vytvorenie štandardizovaných postupov a jednotných metodík uplatňovaných v energetickom plánovaní, monitoringu, hodnotení, zabezpečenie priebežného vzdelávania personálu na jednotlivých úrovniach, zabezpečenie komplexného prístupu k energetickým informáciám atď.). Tieto úlohy by v rámci takéhoto systému mala zabezpečiť SIEA ako odborná štátna príspevková organizácia MH SR.